

ANDREJ MEDVED

poezija kao igra

Poezija kao igra³ je stvaranje bez unapred određenog značenja, bez više svrhe. Ali ovim, naravno, ne tvrdimo da je igra i, prema tome, poezija—kao—igra potpuno nesmislena, ako je besmislena. Uprkos besmislenosti ona sadrži određena pravila, jer zbivanje u igri nije amorfnu i nezakonito. Igra negira svako apsolutno, svaku determinaciju našeg bivstvovanja, pa i našeg bića: apriornu određenost našeg bitka i bitka sveta. Ali ipak predstavlja i otelovljuje i našu situaciju u svetu. Igra nije umna, jer um (logos) svuda traži celinu, sistem, smisao, potpunu jasnoću i očiglednost, a što igra nije. Sve u svetu nalazi se u spontanom procesu nastajanja i menjanja svih stvari, sve (svet) je u—igri—igrano. Istina sveta i bivstvovanja nije potpuno očigledna, pregledna, istina svetske datosti je u igri. Svet i bivstvovanje su tako „uočeni“ u višedimenzionalnosti svog bitka: nastajanja —u— vremenu.

Iz relacije igra/ozbiljnost: igra/svet moramo promisliti relaciju igra/kultura; igra je koegzistentna kulturi. *Poezija, rođena u sferi igre, neće istupiti iz te sfere* (sphère ludique). *Poesis je delovanje koje igra (čin igre, fonction ludique)*. U početku: na izvoru, u temelju bila je igra kao praznina i odsustvo temelja.

Savremena poezija kao igra znači vraćanje izvornom ne/redu umetnosti i mišljenja: jeste pristajanje na nered i slučajnost sveta i bivstvovanja u njihovoj afirmativno-negativnoj suštini. Posle svog temeljnog otuđenja unutar kategorijalnog (logičkog) mišljenja evropske metafizike i njenog misaonog prevladavanja, posle temeljnog iskustva razvoja evropske civilizacije poezija se „vraća“ svom izvoru, u prazninu svog izvora, u onaj tip mišljenja koji prvobitno: u polazištu označava oslobodena vizionarnost, nesistematska i nesistematizovana mitskost, dečje—nesvesna animalnost, spontana divljina između svesti i nesvesti, izvorni nered kao izvorna igra: nezakonita u svom menjanju, permanentno promenljiva u svojim mogućnostima. Kao takva poezija se vraća u svoju izvornu poziciju, u svoju istinu (u neskrivenost svog bitka): u igru koja na sve što jeste, daje svoje večno DA, u igru koja pristaje na svet i bivstvovanje, koja pristaje na bivstvujuće, kao što bivstvuje u svim svojim mogućim inverzijama.

*ptice određene veličine su golubovi/
prva konstatacija govori o slučajnosti sveta/
I u zidu je šest linija/ na uglu je izbočena
ivica — pola metra niže piše adelschoffen/ levo
i desno se vidi okno obrubljeno gvoždem/
koje je obojeno minijumom/*

*da li ste videli čoveka koji je pio vodu/
video sam čoveka koji je pio vodu/ da li
je u rukama držao krčag/ u rukama je držao
krčag/ da li je ležao i gledao prema suncu/
ležao je i gledao prema suncu/ da li je stajao
i gledao u zemlju/ stajao je i gledao u zemlju/
da li je bio poguren/ bio je poguren/ da li
je bio ravan i visok/ bio je ravan i visok/
da li ste videli čoveka koji je pio vino/ video
sam čoveka koji je pio vino/ da li je u rukama
držao krčag/ u rukama je držao krčag/
da li je ležao i gledao prema suncu/ ležao je
i gledao prema suncu/ da li je stajao i gledao
u zemlju/ stajao je i gledao u zemlju/ da li
je bio poguren/ bio je poguren/ da li je bio
ravan i visok/ bio je ravan i visok/*

*tomaž brejcl
representant massimo bianchi i činovnica
luciana carerel barmen roberto lella i doma-
ćica graziela vrech/ šofer enrico marsetti i
prodavačica florida ruggiero/ šofer enzo ro-
mano i prodavačica ana maria paanil varilac
pier giuseppe spagnoli i krojačica rita boffa/
radiotehničar fulvio merlach i činovnica fran-
ca parenzan/ pomorac marino vio i dečja ne-
govateljica ana franceschi/ arhitekta nereoo
apollonio i frizerka lucia pitacco) itd. (Name-
na pelerine.)*

Savremena poezija kao igra iskazuje svet u njegovoj prisutnosti. U tom smislu i treba razumeti zaključne reči Pirjevecovog razmišljanja o poeziji (*N. razgledi* od 19. IV 1969) gde on, između ostalog, kaže: *Poezija koja je igra nije stvaranje svetlih perspektiva, ali nije ni negacija budućnosti, stvarima koje imenuje ne dodeljuje smisao, ali i ne naskrinkava (direktno, prim. A. M.) njihove nesmislenosti, ne konstatuje da li su istinite ili lažne, ispravne ili pogrešne, a i ne uči nas kako moramo sa njima ispravno postupati. Poezija koja je igra, stvari koje dodiruje i imenuje, dodiruje i imenuje na sasvim poseban način. Sve što dodirne i imenuje, imenuje i dodirne tako da ništa ne menja i da u stvari ostavlja nedodirnjuto: njeno „dodirivanje“ sve ostavlja takvim kakvo jeste, i tako se kroz igru „pokazuje“ da sve što jeste prvo i pre svega JESTE. Ovakvo dodirivanje koje sve ostavlja kako jeste, da bi se pokazalo kako sve prvo i pre svega JESTE, očigledno nije samo „karakteristika“ poezije kao konkretnog teksta, nego je, pre svega, opšti čovekov „odnos“ prema svemu što jeste (...)* *Uspostavljanje dvosmislenosti je uništavanje totalitarne strukture: dvosmislenošću pesnički tekst se vraća poeziji, jer je i moderna poezija kao igra dvosmislena: sve dodiruje, ali u stvari ništa ne dodirne.*

Savremena poezija se kao igra vraća svom nestalnom/igrajućem izvoru, savremena poezija se kao igra vraća SAMOJ SEBI.

Salamunova i Plamenova poezija ili takozvana reistička poezija počinje „novo“ poetsko iskustvo. (Oznaka „reistička“ poezija“ ne odgovara, jer ukazuje na nešto predmetno, supstancionalno. A konstitucija moderne poezije je u igri. Moderna poezija je igriva: ne-tragična. U svojoj igrivosti ona nije neozbiljno igranje, njena poruka je iskaz o besmislenosti kao ozbiljnosti sveta i bivstvovanja. Igra nije nikakva stvar ili supstanca. Ili kao što kaže K. Axelos u *Jeu du monde*: *Igra nije nikakva stvar koja jeste*, jer (kako kaže I. Heidemann u *Der Begriff des Spiel*) *igra je igrani bitak*. Taj „res“ (stvar) u izrazu reizam smeta zato jer ukazuje na jednu supstancionalnost. Ali igra nije supstanca, nije stvar, nije subjekt nastajanja i menjanja: *Igra jeste. Igra igra. Igra nema subjekta. Ili ako hoćemo, pravi subjekt igre je slučaj.* (J. Ehrmann, *L'homme en jeu*. Proces Poricanja (negacija apriornih vrednosti i apsolutnog smisla): nihilizam već je obavljen, izvršen u poeziji Daneta Zajca, gde je stara humanistička struktura pevanja počela da se lomi. U „novoj“ strukturi, u šalamunovskoj poeziji sve je moguće, granice pesničkog iskaza otvorene su. Pesnikova poruka vezuje se za najrazličitije mogućnosti pesničke komunikacije. Igra je na taj način „otvorena“ komunikacija: prevladavanje i oslobodjenje tradicionalnih granica i zakonitosti. *Igra kao praznina izvora pevanja je metafora pesničkog izvora. Pojam igre za menjuje izvor poesisa (i logosa).*

Svet moderne slovenačke poezije je svet pristajanja na sve bivstvujuće, svet koji „dodiruje“ sve što jeste. Više ne postoji smisaoni i očigledni svet, niti iluzija i vera o

tom svetu. Dok Zajc još čuva intimnost („privatnost“), Salamun je briše. U šalamunovskom svetu sve je zanimljivo i promenljivo, sve se „kreće“ u nekakvoj igri koju niko ne vodi i ne uređuje. Svet nije uređen, uprkos tome što nije haotičan:

*jednom sam se vozio ljubljana dubrovnik/
jednom sam se vozio dubrovnik ljubljana/
jednom sam se vozio varšava beograd/
jednom sam se vozio zagreb beograd/*

*izuzetno su dobri i pegavi ljudi/ u vozu
sam jednom upoznao pegavog crnca/ moja
žena bi ga odmah poželela/ ali to su izuzeci/
pegavi ljudi su pakosni/ uvideo sam to na
jednom raskršću/ kada je put presecao pegav
čovek/ u radnjama sam video šta sve pro-
daju/ sakoji su opet stražno dugački/ rado bih
nacrtao mamu kako pliva preko lamanša/
(T. Salamun, *Namena pelerine*)*

*kod obučara:/ obuvano kopito/ kod me-
sara:/ izuven konj/ zgažena noga/ boli čoveka/
zgažena cipela/ ne boli nikoga/*

*cipela je napravljena prema nozi/ noga
je veća ili manja/ noga je napravljena prema
cipeli/ cipela je sasvim po meri (I. G. Plamen,
Katalog).*

Da li je ovakva poezija još iskustvo svog vremena, trag i zapis njegove istine? Kakav je njen smisao i na čemu se zasniva?

Pesma nam je razumljiva, očičena od metaforičkih dvosmislica i višeznačnosti, potpuno je jasna i pregledna. Ali više nije sama po sebi i u sebi zasnovana, potrebno ju je teorijski osmišljavati preko literarne teorije.

Rekli smo: Savremena poezija se vraća u svoju izvornost, ka svojoj istini koja je igra. Misao da se poezija vraća samoj sebi, znači da se „kreće“, nastaje u sopstvenom ishodištu, u sopstvenom početku. (Počeci pevanja i mišljenja postavljeni su u vreme pre konstituisanja kategoričke misli: u razdoblje pre evropske metafizike, u vreme spontane mitske perkusije.) Kao takva savremena poezija je: igra, jer je samo igra, spontana slučajnost mogla da bude uzrok za pokret prvobitnih kultura. Poezija se na taj način vraća u igru, što, naravno, ne znači da prerađuje istoriju, nego da izvodi iskustvo posebne istorijske situacije (koje je nastalo u toku razvoja evropske civilizacije/ekonomije) kao konsekvence određene istorijske epohe. Poezija kao igra (misao igre) poriče metafizičku izvornost Smisla, ukida njenu istinitost i ozbiljnost, ali ne i njenu stvarnost, zato jer nikad nije bila stvarna, zato što su bivstvovanje i svet već „odvajkada“ takvi: bez (apsolutnog) Smisla. Misao o apsolutnom smislu osnovna je tuđinskost otuđene čovekove svesti u eposi evropske metafizike.

Savremena poezija je obavezna savremenom svetu: novovekovnoj misaonosti. U svetu tog mišljenja bivstvovanje i svet se iskazuju u svojoj bestemeljnosti, a ne u ništavnosti, u besmislenosti, a ne i u nesmislaonosti. *Takva poezija daje svoje DA svemu što bivstvuje, svemu što jeste. Takva poezija ne poriče, nego prihvata — pristaje i na samo poricanje bivstvujućeg. Takva poezija pristaje na bitak svega.* (Ili kako kaže Fr. Nietzsche u svojoj pesmi *Ruhm und Ewigkeit*: *Najviša zvezda bitka! — koju ne dosegne nijedna želja, koju ne oskrnavi nijedno Ne, večno Da bitku*). Kao takva savremena poezija je: igra o čijem smislu se više ne možemo pitati, jer je izvornost Smisla bila prevladana uklanjanjem klasičnih filozofema, odnosno: smisao poezije—kao—igre je otvorenost različitih mogućnosti, smisao poetske igre je istina igre koja je u prisutnosti i do/gadanju datog.

Novovekovna poezija, koja se vraća samoj sebi, svojoj izvornoj autentičnosti: igri i u igru kao odsutnost izvora i, dakle, u izvornu igru, poezija je koja se vraća u svoju ozbiljnost. Novovekovna umetnost iskazuje svoju istinu: svoju ozbiljnost na način igrivosti, na način netragične igre.

Brisanje igre je zato brisanje same kulture! (J. Huizinga, *Homo ludens*)

¹) U početku je bila igra.

²) Poesis je događanje igre.

³) Ovaj tekst je III deo istoimene studije.